

VITA MARINA

Zeebiologische documentatie
Verschijnt maandelijks

27e jaargang nr. 5 - mei 1977

INHOUD: 8 bladzijden
BUIKPOTIGEN pag. 153 - 156
COLLECTIETECHNIEK pag. 67 - 68
VARIA MARITIMA pag. 343 - 344

MOSSELS ALS KUSTBESCHERMERS

Wie wel eens getracht heeft een flinke kluit vastgesponnen mosselen van een dijk of golfbreker te trekken, is tot de ontdekking gekomen met welk een stevige bevestiging zo'n mosselveld wel op de stenen verankerd is. Milioenen byssusdraden naar links en rechts op de rots en op andere mosselen gesponnen vormen een bijna onverbreekelijk geheel. Je merkt dan ook hoe sterk eigenlijk één enkele byssusdraad is. Met deze wetenschap wordt het duidelijk waarom de lord van de baronie Heacham in 1865 een actie ondernam tegen de regionale bevolking. Hij verbood hen om mosselen langs de kust van Norfolk te verzamelen. De aldaar aanwezige enorme mosselbanken beschermden op natuurlijke wijze de kunstwerken-zoals dat heet-van dijken en kleinere havenhoofden. Weghalen van mosselen zou verzwakking van het metselwerk betekenen en de kans op overstromingen vergroten.

Een soortgelijk verhaal is bekend van een brug in Bideford in Devon. Het metselwerk en vooral de mortel tussen de stenen van de brug ondervond grote slijtage door het schurende getijdewater. Men vond de oplossing door de openingen in het bouwsel te vullen met mosselzaad. Deze jonge mosselen hadden zich weldra vastgesponnen en vormden op die manier de stevigste mortel ter wereld. Dat ook daar mosselenverzamelen verboden was, laat zich indenken.

B.E.

OVERWINNINGSSLAKKEN

Het zijn dan wel geen zeeschelpen waarover dit verhaaltje gaat, maar een malacologisch kantje zit er toch in ieder geval aan vast. De legioenen van Rome hadden een kasteel belegerd. Het kasteel was op een top gelegen en zeer moeilijk te benaderen. Toen één van de Romeinse soldaten echter op de landslakkenjacht ging - niet ten behoeve van zijn schelpencollectie, maar meer uit culinaire overwegingen - ontdekte hij tegelijkertijd een weg die naar de top leidde. De overwinning zal wel behaald zijn, maar hoe de slakken smaakten en of de soldaat ooit nog wel aan de bereiding ervan is toegekomen na zijn opzienbarende ontdekking vertelt de historie niet.

PLANTEZAADJE REDDING POTVIS?

Oorspronkelijk werd de potvis, *Physeter macrocephalus L.*, gejaagd voor zijn traan. De olie uit de kopholte, spermacetie geheten, was slechts een bijproduct van ondergeschikt belang. Interessanter waren de in zijn darmen te vinden grijze amber en het ivoor van zijn tanden. De vondst van de aardolie en de zich ontwikkelende industrie van aardolieproducten deden de potvis van minder economisch belang zijn, zodat deze een kleine eeuw met rust gelaten werd.

In de tweede wereldoorlog echter ontstond een grote behoefte aan smeermiddelen die onder allerlei extreme omstandigheden motoren draaiende konden houden. Het bleek dat spermacetie die eigenschap bezat. Ook bij de vervaardiging van de pas uitgevonden penicilline bleek spermacetie van waarde. Factoren die de jacht op de potvis in alle hevigheid deden ontbranden en thans met moderne middelen waartegen de potvis kansloos was. Ondanks de poging om internationaal tot vangstbeperking te komen, jagen een aantal landen onbepikt door, met als gevolg dat de potvis met uitroeiing wordt bedreigd.

In 1976 werd evenwel een ontdekking gedaan welke misschien redding kan brengen voor de potvis. In Californië en Mexico groeit in

woestijnachtige gebieden een heester, die bekend staat als Jojoba of Geitennootstruik. De zaadjes blijken een olie te bevatten met dezelfde eigenschappen als spermacëtie.

Voor de bewoners van woestijnstreken kan deze heester van groot economisch belang zijn. Buiten de U.S.A. en Mexico wordt de heester niet zonder succes reeds in cultuur gebracht in Israël, Ghana en Australië. De dure vangstexpedities zouden in de toekomst niet kunnen concurreren tegen de nieuwe Jojobacultuur. Zou de potvis dan toch nog een overlevingskans hebben?

J.H.L.

WEINIG TREK IN SCHELPDIEREN

Een antwoord op deze vraag is misschien niet eens zo eenvoudig te geven. In vroeger tijden at men veel meer soorten schelpdieren dan hedentendage. In 1867 worden meer dan 40 verschillende soorten in een boek genoemd. Wij, in deze tijd, nuttigen-en dat is nog maar een klein percentage van het Nederlandse volk-hoogstens 3 soorten weekdieren: mosselen, oesters en alikruiken. Hoogst zelden misschien ook nog wulken. Waarom kijkt men neer op dit heerlijke eiwitrijke voedsel. At men het vroeger dagelijks, omdat het tot het volksvoedsel behoorde of omdat de keus die een huisvrouw uit de duizend voedingsmiddelen vandaag aan de dag kan maken toen veel en veel geringer was. Toen ik in mijne jongere jaren op de Scheveningse visafslag rondzwierf, werden kostelijke Noordzeekrabben of over boord gegooid of in de vismeelfabrieken verwerkt met al het andere puf. Naarmate er steeds meer Indische en Chinese restaurants geopend werden, steeg ook de vraag naar krabbenvlees en gingen de vissers, belust op een extra inkomen, ook deze dieren aan de markt brengen. Toch eet de Nederlander in verhouding tot de bevolkingen rond de Middellandse zee uiterst weinig zeevoedsel.

Mogelijk dat het steeds dreigender wereldvoedselvraagstuk ook voor ons de weg zal wijzen naar een productiever gebruik van het vele zeevoedsel dat nog voorhanden is.

EERSTE MOSSELKWEKER TER WERELD

Dat moet een Ierse zeeman geweest zijn - genaamd Walton - die in 1235 schipbreuk leed op een verlaten gedeelte van de Franse kust. Hij moest natuurlijk als eerste levensvoorraad in zijn voedsel voorzien. Daartoe had hij het plan opgevat om laag overvliegende vogels in boven het water gespannen netten te verschalken. De netten vervaardigde hij - slim als hij was - uit gevlochten zeegras. De netten bevestigde hij aan palen, die hij bij laag water in de modderige bodem sloeg. De geschiedenis vertelt helaas niet of al zijn moeite ook met een mals vogelboutje beloond werd. Maar er gebeurde wel iets anders. Bij opkomend water ving hij geen vogels maar miljoenen larven van mosselen in zijn zeegrasnetten. De mossellarven vonden houvast op de palen en misschien ook wel aan de netten, alhoewel die waarschijnlijk niet zo'n lang leven hadden. De mosselen groeiden en leverden hem een betere en zekerder voedselbron op dan kans op een verstrikte vogel. Hij gaf het vogelnet-idee dan ook maar gauw op en legde zich toe op deze lucratieve mosselkwekerij. Hij perfectioneerde zijn methode door tussen de staken een soort fuikachtige manden te bevestigen, die zoveel mogelijk larven moesten opvangen, wanneer het laagwater werd en het zeewater vele larven zeeinwaarts voerde.

B.E.

BEDREIGING CEYLONESE KORAALRIFFEN.

Richard Fitter bericht in *Oryx* (1977 nr. 5) dat grote hoeveelheden koraal (een miljoen kubieke voet, d.i. ca. 27.000 m³) zijn weggehaald van de riffen aan de oostkust van het eiland. Grote hopen koraal langs de weg van Ambalangoda tot Gintota en de kalkovens langs de kust van Kalkudah in noordelijke richting tot Vakarai zijn de grimmige getuigen van de verwoestingen die worden aangericht in de riffen die thans nog de kust van Sri Lanka beschermen tegen erosie.

Pandanieuws